

Respons

Usbekistan: Etniske tadsjikere

- Hvordan er situasjonen for etniske tadsjikere i Usbekistan?

Generelt om tadsjikere i Usbekistan

Usbekistan og Tadsjikistan deler en 1300 km lang grense (Lemon 2015). Til tross for dette, har de to landene lite samkvem. Usbekistan og Tadsjikistan har i løpet av årene etter Sovjetunionens fall, og etter at de to sovjetrepublikkene ble selvstendige, vært i en rekke grensekonflikter. Et stort antall etniske tadsjikere har blant annet blitt tvangsflyttet fra områdene langs den usbekisk-tadsjikiske grensen i Surkhandarya-provinsen (internasjonal organisasjon, e-post januar 2008). Grensene i de sentral-asiatiske landene går på kryss og tvers og ble ikke satt før i midten av 1920-årene, da sentralledelsen i Moskva delte området inn i sovjetiske sosialistiske republikker. For å unngå separatisme, ble grensene trukket uten hensyn til naturlige geografiske grenser eller etniske grupperinger. Dessuten ble det opprettet en rekke enklaver, dvs. isolerte øyer tilhørende et eller flere naboland i flere av de nye sovjetrepublikkene. Da Sovjetunionen kollapset i 1991, godtok de selvstendige sentral-asiatiske landene de gamle sovjetiske administrative grensene som sine nasjonale grenser (Grødeland, foredrag 2003).

Det er vanskelig å fastslå antallet etniske tadsjikere i Usbekistan. Distinksjonen mellom usbekere og tadsjikere er først og fremst basert på språk. Mange som går under betegnelsen tadsjikere eller usbekere er to-språklige med både usbekisk og tadsjikisk som morsmål. Mange tilhører blandede familier, mens de likevel identifiserer seg selv med den ene eller andre etniske gruppen i sitt dagligliv. Usbekere snakker usbekisk, som er et tyrkisk språk, mens tadsjikere snakker tadsjikisk som er en variant av persisk (Rezvani 2013). Det er imidlertid verdt å merke seg at det også er personer som snakker persisk i Usbekistan og som ikke identifiserer seg selv som tadsjikere. Ifølge den usbekiske vitenskapsmannen Namoz Hotamov (som sitert i Rezvani 2013) er det flere tadsjikere i Usbekistan som har registrert seg som usbekere fordi det gir dem flere fordeler å være registrert med samme etnisitet som majoritetsbefolkningen. Hotamov sier ikke noe mer om hvilke fordeler dette innebærer, annet enn at det er enklere å få utstedt pass som etnisk usbeker. Hotamov (som sitert i Rezvani 2013) opplyste i 2001 at antallet tadsjikere var 3-3,5 millioner av Usbekistans totale befolkning som teller ca. 30 millioner.

Respons Usbekistan: Etniske tadsjikere

De fleste tadsjikere bor i provinsene Samarkand, Surkhandarya og Bukhara. Ifølge Hotamov (som sitert i Rezvani 2013) identifiserer ca. halvparten av befolkningen i de nevnte provinsene seg som tadsjikere.

Situasjonen for etniske tadsjikere

Selv om diskriminering basert på etnisitet ifølge usbekisk lovverk er forbudt, er etniske grupper underrepresentert i det offentlige, og også i privat sektor. FNs komité for bekjempelse av etnisk diskriminering har påpekt bekymring for mangel på muligheter for barn fra etniske minoriteter, og spesielt for etniske tadsjikere og deres manglende muligheter til å studere sitt morsmål (som sitert i Minority Rights Group International 2016). En representant for en internasjonal organisasjon opplyste i 2008 at president Karimov¹ til tider har drevet en anti-tadsjikisk kampanje med stenging av tadsjikiske skoler og det tadsjikiske fakultetet ved universitetet i Samarkand. I den første tiden etter Sovjetunionens fall var det en større åpenhetskultur og tadsjikere forsøkte å fremme sine kulturelle og språklige verdier, men denne tendensen er det for lengst slutt på. President Karimov satte raskt en stopper for alle typer identitetsbygging fra tadsjikernes side. Borgerkrigen i Tadsjikistan fra 1992 til 1995, hvor tilhengere av det gamle kommunistiske regimet kjempet mot blant andre det islamske renessansepartiet som ønsket en islamsk stat, var med på å øke president Karimovs redsel for påvirkning fra Tadsjikistan (Human Rights Watch 2004, s. 19-20; Landinfo 2014; Minority Rights Group International u.å.). De fleste tadsjikere holder en lav profil i Usbekistan, og mange foretrekker å presentere seg om etniske usbekere fordi de mener at det vil gjøre det lettere både å få tilgang til utdanning og bedre karrieremuligheter (internasjonal organisasjon, e-post januar 2008; Minority Rights Group International u.å.).

Landinfo har ikke funnet informasjon om situasjonen for etniske tadsjikere i menneskerettighetsrapporten fra U.S. Department of State fra 2016 eller i rapporter fra Human Rights Watch, annet enn informasjon om at etniske tadsjikere med usbekisk statsborgerskap skal ha blitt fratatt sitt statsborgerskap pga. anklager om falsk identitet.

Landinfo har besøkt grenseområdene til Usbekistan i Kirgisistan og Kasakhstan en rekke ganger de siste årene (2007–2015). Landinfo har tatt opp situasjonen for spesielt sårbare grupper med et bredt utvalg kilder under disse reisene. Situasjonen for etniske tadsjikere har ikke blitt nevnt av kildene. Derimot har det blitt fremhevet at det skal svært lite til for å vekke myndighetenes oppmerksomhet i Usbekistan og at myndighetene reagerer på det meste som kan oppfattes som en kritikk av regimet. Det er Landinfos vurdering at det å fremme verdier om tadsjikisk identitet vil kunne sees som en indirekte kritikk av regimet.

Landinfo forstår imidlertid landinformasjonen slik at det er vanskelig å skille mellom etniske tadsjikere og etniske usbekere, jf. informasjonen om at etniske tadsjikere til dels har registrert seg som usbekere. Det at mange tadsjikere ønsker å identifisere seg som etniske usbekere tilsier imidlertid at det kan være lettere å være etnisk usbeker enn etnisk tadsjiker i Usbekistan.

¹ President Karimov ble bekreftet død 2. september 2016. Det var mye spekulasjoner i pressen om hvorvidt han døde noen dager tidligere, men den offisielle meldingen om hans dødsfall kom 2. september.

Om Landinfos responser

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos responser er basert på opplysninger fra nøye utvalgte informasjonskilder, og kan bygge på både skriftlig og muntlig kildemateriale. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

En respons er et svar på konkrete spørsmål som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo, og er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema. Responsene er utarbeidet innenfor korte frister, og kildegrunnlaget er ikke alltid like bredt som i våre temanotater.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

Referanser

Skriftlige kilder

- Human Rights Watch (2004). *Creating Enemies of the State. Religious Persecution in Uzbekistan*. New York: Human Rights Watch. Tilgjengelig fra <https://www.hrw.org/reports/2004/uzbekistan0304/uzbekistan0304.pdf> [lastet ned 29. september 2016]
- Landinfo (2014, 12. august). *Tadsjikistan: Generell bakgrunnsinformasjon*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/2936/1/2936_1.pdf [lastet ned 29. september 2016]
- Lemon, E. (2015, 27. april). Tajikistan and Uzbekistan Show More Signs of Thaw. *Eurasianet*. Tilgjengelig fra <http://www.eurasianet.org/node/73191> [lastet ned 28. september 2016]
- Minority Rights Group International (2016, juli). *State of the World's Minorities and Indigenous Peoples 2016. Events of 2015*. London: Minority Rights Group International. Tilgjengelig fra <http://minorityrights.org/wp-content/uploads/2016/07/MRG-SWM-2016.pdf> [lastet ned 28. september 2016]
- Minority Rights Group (u.å.). *Uzbekistan - Tajik*. London: Minority Rights Group International. Tilgjengelig fra <http://minorityrights.org/minorities/tajiks-2/> [lastet ned 29. september 2016]
- Rezvani, B (2013). *Ethno-territorial conflict and coexistence in the Caucasus, Central Asia and Fereydan*. Amsterdam: University of Amsterdam. Tilgjengelig fra <http://dare.uva.nl/document/2/146411> [lastet ned 29. september 2016]
- U.S. Department of State (2016, 13.april). *2015 Country Report on Human Rights Practices: Uzbekistan*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/humanrightsreport/index.htm?year=2015&dliid=252981#wrapper> [lastet ned 29. september 2016]

Muntlige kilder

- Grødeland, Å.B. (2003). Sentral-Asia. En introduksjon. Foredrag i Oslo juli 2003.
- Internasjonal organisasjon. E-post januar 2008.

Representanten for organisasjonen har jobbet flere år i Sentral-Asia og kjenner forholdene der svært godt. E-posten er gammel, men Landinfo anser informasjonen for fortsatt å være aktuell siden situasjonen i Usbekistan hva gjelder etniske grupper ikke har endret seg vesentlig siden 2008.

Respons Usbekistan: Etniske tadsjikere

© Landinfo 2016

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.